

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 4 Sayı: 16 Volume: 4 Issue: 16
Kış 2011 Winter 2011

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARININ İŞLEVSELLİĞİNİN BELİRLENMESİ

THE STATEMENT OF FUNCTIONALITY OF SECONDARY EDUCATION TURKISH TEACHER GUIDE TEXTBOOKS

Ali GÖÇER*

Özet

Öğretmenler, öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilerine belirlenen kazanımları edindirmek için çalışmaktadırlar. Bu amaçla gerçekleştirilen etkinlikler genellikle öğretmen kılavuz kitaplarına göre gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmada, öğretmenlerin, öğrenme ve öğretme sürecinde kılavuz kitaplara ne amaçla ve ne sıklıkta başvurduğu, kılavuz kitaplarına ihtiyaç duyup - duymadığı, kılavuz kitaplarının öğretmenin yaratıcılığını körelttiği yolundaki görüşe katılıp katılmadıkları vb. durumların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde veri toplama aracı olarak görüşme formu hazırlanmış, form ile elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler, kılavuz kitaplarını çok sık kullanmamaktadırlar. Kılavuz kitapların mevcut içeriği, öğretmenlerin yaratıcılığını köreltmekte ve onları hazırcılığa itmektir.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik, kazanım, öğretmen kılavuz kitabı ve işlevleri.

Abstract

Teachers is working for their students that gain the target behaviour in the process of learning and teaching. Activities that realized according to teachers' guide text-books with this aim. At this study, to be aimed to define teachers' to have resource to teachers' guide text-books with which aim and what frequency , detriments of guide guide text-book on teachers' creativeness etc. situations. With this aim was prepared a interview form in qualitative research strategies, datum that reached with this form was made content analysis. According to findings, teachers not to apply to guide text-books thickly. The content of the teachers' guide text-books are douse creativeness of the teachers and to be torn towards their to easiness.

Key Words: Activity, target behaviour, teachers' guide text-book and their functions.

1. Giriş

Hızlı bir değişim ve dönüşüm içerisinde olan günümüz dünyasında eğitim alanında birtakım yeniliklerin hayata geçirilmesi zorunluluk hâlini almıştır. Dünyada eğitim alanında gelişmeler ve işe koşulan yeni yaklaşım ve uygulamalara koşut olarak Türkiye'de de geç da olsa bazı çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim düzeyinde derslerle ilgili öğretim programı değişikliğine gitmiş ve yeni ders programlarını uygulamaya koymuştur. İlköğretim 6-8. sınıflar Türkçe programı da bunlardan birisidir. Yeni program, öğretmenlerin rehberlik işlevinin öne çıkarıldığı, öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulduğu ve en önemlisi sürecin etkin birer üyesi olarak kabul edilen her öğrencinin öğrenme kapasitesine sahip olduğu vb. düşüncelerinin öne çıktığı yapılandırmacı yaklaşımına uygun bir program olmuştur. 2005 yılından beri uygulanmakta olan *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı* ve onun temelini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımın gerekli kıldığı uygulamaların işe koşulmasıyla farklı etkinlikler gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu ve buna benzer çalışmaların gerçekleştirilmesiyle öğrencilerin buldukları sınıfta etkin bir üye olması, bir üst eğitim kademesine hazır hâle gelmesi ve son olarak da hayata hazırlanması amaçlanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı bu amaçla temel ders aracı olan kitaplar ile ilgili olarak düzenlemeye gitmiş ve üçlü kitap seti uygulamasına geçmiştir. Yıllardan beri temel kaynak olarak tek başına kullanılan *ders kitabının yanında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının bir set hâlinde kullanılması* uygulanmasına geçilmiştir. Üçlü kitap seti, öğretmenlerin yapacakları çalışmalarda uygulamalarını

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Kayseri. gocer@erciyes.edu.tr

çeşitlendirmesi, öğrencilere çok uyarınlı bir ortam sunarak süreci onlar için ilginç kılması bakımından önemlidir. Böylece, öğrenciler derslerde öğrenilen bilgileri uygulamada kullanacakları öğrenci çalışma kitabı ile hem öğrendiklerini farklı durumlarda kullanma hem de öğrendiklerini kalıcı hâle dönüştürme fırsatını yakalamış olacaklardır.

Bir öğretim programının etkin kullanımı ve başarıya ulaşması, taşıdığı temel felsefeye, genel ve özel amaçlarına, programı uygulayan öğretmenlerin yeterliklerine, öğrencilerin ilgi ve ilgi düzeylerine, programa paralel olarak hazırlanan ders, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarının niteliğine bağlıdır. Bu değişkenlerden öğretmen kılavuz kitapların içeriği ve öğretmenlerin yaratıcılığını ortaya çıkaracak yönlendiriciliği, öğretim programının başarılı olmasında en önemli işlevi görmektedir. Bunun yanında işin uygulayıcısı durumundaki öğretmenlerin programın felsefesini, kılavuz kitaplarının kapsamını, ders ve çalışma kitaplarının içeriğini özümsemesine göz ardı etmemek gerekir.

Öğretmenlerin % 70'i öğretim programındaki değişiklikleri ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarından izlediğini belirtmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin öğretim programı ile ders kitabı ya da öğretmen kılavuz kitabını aynı şey olarak gördüklerini göstermektedir. Dolayısıyla bu bulgular, öğretmenlerin önemli bir kısmının öğretimini yaptıkları alanın öğretim programındaki değişiklikleri izleyerek öğretme ve öğrenme sürecini çevrenin özellikleri ile öğrencilerin bireysel farklılıkları ve öğrenme ihtiyaçlarına göre uyarılma yerine, yalnızca öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabına bağımlı bir öğretim yaptıkları anlaşılmalıdır. Öğretmenlerin çoğunluğunun program değişikliklerini ders kitabı ya da öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalmaları, programı bir bütünlük içinde anlamalarını ve algılamalarını güçleştirmektedir. Bu güçlük doğal olarak, öğretim programlarının uygulanmasında yöntem, strateji ve etkinliklerin öğrencilerin ihtiyaçları, öğrenci başarısının gelişiminin izlenmesi ve değerlendirilmesi gibi birçok alanda yetersizlikleri beraberinde getirmektedir (TED, 2009, s. 30).

Öğretmen kılavuz kitaplarının içeriğine bakıldığında en başta öğretmene yıl içerisinde yapacakları çalışmalarda kılavuzluk edecek *tanıtım şeması* yer almaktadır. Ayrıca, metinlerde yer alan kazanımlar, verilecek proje çalışmaları ve performans görevleriyle bunların değerlendirilmesinde kullanılacak dereceli puanlama anahtarları, gözlem formları vb. alternatif değerlendirme araçları yer almaktadır. Yine bu şema ile tema ve temada yer alan metinleri işleme süreci, metinlerin künyesi, ilgili beceri alanlarına yönelik çalışmaların olduğu kısımlar, ders öncesi yapılacak hazırlıklar, tema kapsamında öğrencilere önerilebilecek kitap adları vb. bölümler bulunmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların hayata geçirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması için çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Bu etkinlikler birer öneri niteliğinde ve birden çok beceriye yönelik olabilir. Öğretmen, bu etkinlikleri olduğu gibi veya çeşitli değişiklikler yaparak uygulayabilir, aynı zamanda bir ders saatinde birden fazla etkinliğe yer verilebilir. Yeni etkinlikler hazırlanır ve uygulanırken bunların hangi kazanımlara yönelik olduğuna dikkat edilmeli, ayrıca öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Programda yer alan etkinlikler; sınıf-okul içi etkinlikler, okul dışı etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Verilen etkinlikler öğrenci seviyesine uyarlanarak farklı sınıflarda uygulanabilir. Programdaki etkinlikler, uygulamada öğretmene yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu program doğrultusunda hazırlanacak ders kitaplarında farklı etkinliklere yer verilmelidir (MEB, 2005, s. 8).

Öğretmen kılavuz kitabı, öğretmene yardımcı olacak ve öğrenmeyi kolaylaştıracak ek malzeme, alıştırma, yöntem ve teknikleri içinde bulunduran kitap (Ceyhan ve Yiğit, 2004, s. 235) olarak tanımlanmaktadır.

Öğretmen kılavuz kitaplarının şu özellikleri taşıması gerekmektedir (MEB, 2006; Erdoğan, 2007, s. 165):

Tema başlarında ulaşılacak istenen kazanımlar belirtilir.

Öğretim programında öngörülen değer ve tutumların kazandırılmasına yönelik etkinliklerin nasıl uygulanacağına, öğretmenin yapacağı ön hazırlıklara, kullanılacak yöntem ve tekniklere, konunun işleniş planına ve zaman analizine yer verilir.

Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirici ve derse hazırlayıcı farklı etkinliklerden oluşan hazırlık çalışmalarına yer verilir.

Öğretmenin dersi nasıl yönlendireceğine, öğretme sürecine ilişkin alan bilgisi ve mesleki formasyonla ilgili açıklama ve önerilere yer verilir. Öğrenme süreçlerine yönelik olarak önceki konularla

bağlantı kuracak çalışmalara, diğer derslerle ve günlük hayatla ilişkili değişik örnek ve uygulamalara yer verilir.

Öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi hususların vurgulanması gerektiği belirtilir.

Öğrencileri bireysel, grup hâlinde ve gruplar arası araştırmaya, bilgi ve teknoloji üretmeye yöneltecek görev, proje vb. çalışmaları içerir.

Ders kitabında yer alan ve açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge vb. yardımcı unsurlar ile konuların işlenişinde kullanılabilecek öğretim materyallerini (CD Rom, yazılım, saydam vb.) ve bunların kullanım yönergelerini içerir.

Çalışma kitabındaki etkinliklerle öğrenciyi yönlendirici yönergeleri kapsar.

Kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri ve tutumların ne ölçüde gerçekleştiğini anlamak için programda önerilen değerlendirme çalışmalarına (gözlem formu, kendini değerlendirme formu, proje, performans ödevleri, kavram haritası vb.) ait yeterli sayıda örnek ve yönerge içerir. Öğrenci çalışmalarının nasıl değerlendirileceğine ilişkin seçenekler sunulur.

Öğrenme eksikliklerini giderici çalışma seçeneklerine yer verilmelidir.

Ceyhan ve Yiğit (2004, s. 68-69), bir öğretmen kılavuz kitabında her konu için şu alt bölümlerin bulunabileceğini belirtmektedirler:

Genel yöntembilim ve kitabın nasıl kullanılacağına ilişkin özel bilgiler.

Bazı fazladan ve değişik etkinlikler için ipuçları / yol gösterme.

Asıl kitapta (ders kitabında) bulunmayan sorular.

Sınıf dışı öğrenme etkinlikleri için öneriler.

Konuya yaklaşımda yararlı olabilecek değişik araç, gereç ve teknikler için ek bilgi.

Bazı değerlendirme soruları ve yararlanılabilecek diğer kaynaklar.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Türkiye'deki ilköğretim okullarında uygulamaya konulan Türkçe Öğretim Programı ile kullanımına başlanan *ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretmen kılavuz kitaplarının* ne derece işlevsel kullanıldığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma ile öğretmen kılavuz kitabı uygulamasının olumlu ve olumsuz yönlerine yönelik durum tespiti yapılarak araştırma sonucunda birtakım öneriler sunulmaktadır.

3. Problem Durumu

Öğretme kılavuz kitabı uygulamalarının amacına ve anlamına uygun bir şekilde yürütülebilmesi ve hedeflenen sonuçlara ulaşılmasında iki unsur önem taşımaktadır. Birincisi, öğretmenlerin işleyecekleri dersle ilgi olarak ön hazırlık yaparak derse hazır gelmesi; konunun içeriği, öğrencilerinin seviyeleri, okul ve çevrenin imkânlarını göz önünde bulundurarak ders işleyiş tasarısını zihninde oluşturması; işleyeceği ders ve konunun anlatımına yönelik bir ders işleyiş taslağı hazırlamasında önemli bir rehber olacaktır. ÖKK, eğer bu amaçla kullanılırsa amacına ve anlamına uygun bir işlev görecektir. Aksi takdirde ÖKK'nda önerilen etkinlikler öğrencilerin algı, ilgi ve seviyeleri dikkate alınmadan, konunun içeriği, okulun imkânları düşünülmeden olduğu gibi uygulanmaya kalkılırsa öğrencilerin elde etmesi gereken kazanımlara ulaşmaları söz konusu olmayacaktır.

3.1. Problem Cümlesi

İlköğretim Türkçe *öğretmen kılavuz kitapları* hazırlanış amacına hizmet edecek şekilde işlevsel kullanılmakta mıdır?

3.2. Alt Problemler

1. Öğretmen kılavuz kitapları öğretmenlerin yaratıcılığını yok etmekte ve hazırcılığa alıştırmakta mıdır?

2. Öğretmenler kılavuz kitabı uygulaması ile ilgili neler düşünmektedirler?

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum belirleme amacına yönelik olarak görüşme ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Temel veri toplama aracımız olan *görüşme formu* ile elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Doküman olarak belirlenen *öğretmen kılavuz kitapları* da tarama tekniği ile incelenmiştir. İncelemeye tabi tutulan kitaplar, öğretmene, öğrenme ve öğretme sürecinde gerçekleştirdiği etkinliklerinde nasıl yönlendirmede bulunduğu, yönlendirmelerin ne oranda olduğu vb. konulardaki durumuna yönelik olarak taranmıştır. Bu çalışmayla ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretmen kılavuz kitaplarının kullanımının işlevselliği, etkinliklerinde monotonluğu doğurup doğurmadığı, öğretmenlerin yaratıcılıklarını engelleyip engellemediği vb. durumlar belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Kayseri Merkez ilçelerinden Melikgazi ve Talas'taki ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Evrendeki öğretmenler arasından seçkisiz (random, rastlantısal) örnekleme yoluyla seçilen dört okulda görev yapan oniki Türkçe öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Ayrıca, incelenmek üzere Türkçe öğretmenleri için farklı yayınevleri tarafından hazırlanan öğretmen kılavuz kitapları incelenmek üzere belirlenmiştir.

4.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, veri toplama aracı olarak kullanılan Görüşme Formundaki dört görüşme sorusu; oniki Türkçe öğretmeni ve 2009-2010 öğretim yılında ilköğretim ikinci kademe 6. ve 7. sınıflarda kullanılmakta olan ders ve çalışma kitaplarının takımı içinde yer alan öğretmen kılavuz kitapları ile sınırlı tutulmuştur.

4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan form örnekleme arasından amaçlı olarak belirlenen üç öğretmene uygulanmış ve alınan cevaplar doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Daha sonra dört sorudan oluşan *görüşme formu* örnekleme yer alan oniki öğretmene uygulanmış ve alınan cevaplar not edilerek kayda geçirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerle ayrıntılı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir.

İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 227). Nitel çözümlemede verilerin içeriklerini keşfetmeye yönelik çözümleme için kodlama ilk ve aslı bir işlemdir (Punch, 2005, s. 193).

İçerik analizinde çalışmalar aşağıdaki işlem basamaklarına göre yürütülmüştür. İlk önce öğretmenlere uygulanan ve birden başlanarak numaralandırılmış görüşme formunda ulaşılan kayda değer veriler tek tek bulgular bölümündeki tablolara işlenmiştir. Daha sonra tablolara işlenen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizde verilerden hareketle kodlama yapılmış, kodlardan hareketle temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Analizin son aşamasında verilen kod ve ulaşılan temalar üzerinden tanımlama, yorum ve tartışmalar yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler, *kişisel bilgilerle ilgili olan veriler ve araştırma konusu bağlamında görüşme formu ile elde edilen veriler* şeklinde tasnifi yapılarak ayrı ayrı analiz edilmiştir. Kılavuz kitapların taranmasıyla elde edilen bulgulara, konunun içeriğine uygun yerlerde yer verilmiş, bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Kişisel bilgilerle ilgili verilerin analizi kapsamında öğretmenlerin cinsiyet, meslekî kıdem, mezun oldukları eğitim kurumu ve öğretim programı değişkenlerine göre sahip olunan kişisel bilgilerle ilgili verilerin frekans ve yüzdelik dağılımları verilerle tanımlayıcı analizi yapılmıştır. *Görüşme formları ile elde edilen verilerin analizi işlemlerinde* aşağıdaki kodlama ve tanımlama tekniği kullanılmıştır.

A₁, A₂, A₃...: Araştırmacının sorularını,

Ö_{1, 2, 3}...: Görüşüne başvurulacak kaynak kişileri (Türkçe öğretmenlerini),

[¹], [²], [³]...: Kaynak kişilerin (Türkçe öğretmenlerinin) kayda değer cevaplarından oluşan

kelime, cümle ya da paragrafın numarasını göstermektedir.

4. 5. Kısaltma ve Tanımlar

ÖKK: Öğretmen Kılavuz Kitabı

ÖÇK: Öğrenci Çalışma Kitabı

DK: Ders Kitabı

5. Bulgular

5. 1. Kişisel Bilgilerle İlgili Bulgular

Tablo 1: Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	%
Bayan	11	91.67
Bay	1	8,33
Toplam	12	100.00

Tablo 1’de de görülebileceği gibi araştırmaya 11’i bayan, 1’i erkek olmak üzere toplam 12 öğretmen katılmıştır.

Tablo 2: Öğretmenlerin Meslekî Kıdemleri

	<i>f</i>	%
1-5 yıl	2	16.67
6-10 yıl	3	25.00
11-15 yıl	2	16.67
16- 20 yıl	3	25.00
21 yıl ve üzeri	2	16.67
Toplam	12	100.00

Tablo 2’de öğretmenlerin mesleki kıdemleri görülmektedir. Dağılıma bakıldığında 1-5 yıl aralığında kıdeme sahip olanların oranı % 16.67; 6 - 10 yıl aralığında kıdeme sahip olan öğretmenlerin oranı % 25; 11-15 yıl aralığında kıdeme sahip olan öğretmenlerin oranı % 16.67; 16-20 yıl aralığında kıdeme sahip olan öğretmenlerin oranı % 25 ve 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip hiç öğretmenlerin oranı da % 16.67 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin sahip oldukları mesleki kıdem bakımından bakıldığında kategoriler arasında dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Mezun Olunan Eğitim Kurumu (Fakülte)

	<i>f</i>	%
Eğitim Fakültesi	8	66.67
Fen - Edebiyat Fakültesi	4	33.33
Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi	-	-
Diğer	-	-
Toplam	12	100.00

Araştırmaya katılan öğretmenlerinin mezun oldukları eğitim kurumuna göre dağılımlarına bakıldığında Eğitim Fakültesi mezunlarının oranı % 66.67; Fen - Edebiyat Fakültesi mezunlarının oranı ise % 33.33’tür.

Tablo 4: Mezun Olunan Bölüm / Öğretim Programı

	<i>f</i>	%
Türkçe Öğretmenliği	2	16.67
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	4	33.33
Türk Dili ve Edebiyatı	4	33.33
Almanca / Fransızca Öğretmenliği	2	16.67
İngiliz / Fransız Dili ve Edebiyatı	-	-
Dilbilim	-	-
Diğer	-	-
Toplam	12	100.00

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin ikisi Türkçe öğretmenliği, dördü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği mezunudur. Türk Dili ve Edebiyatı mezunu öğretmen sayısı dört, Almanca öğretmenliği mezunu öğretmen sayısı da ikidir.

5. 2. Görüşme Formları ile Elde Edilen Bulgular

Görüşme sorularıyla elde edilen verilerin nitel yaklaşımla içerik analizi

Tablo 5: Kılavuz Kitaplarının eğitimin niteliğine katkısı ile ilgili görüşler

<i>A₁: Öğretmen Kılavuz Kitaplarının verilen eğitimin niteliğine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?</i>	<i>Kodlayarak Temalandırma</i>
<i>Ö_{1, 12}: Olumlu katkı sağladığını düşünmüyorum. Temalarla ilgili etkinliklerin görsellerle desteklenmiş olması öğrencilerin dikkatlerini çekmekte ve daha kolay kavramasını sağlamaktadır. ÖKK temaların işlenişini derse hazırlık, okuma, konuşma, yazma, dil bilgisi şeklinde sınıflandırıp belli bir sırada takip ettirilerek konuların daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını sağlamıştır. Yalnız sınıf düzeyine göre bazı ekleme ve değişiklikler yapıyor, etkinlik sorularına ek sorular oluşturuyoruz. [1].</i>	<i>ÖKK'nın rehberlik işlevi</i>
<i>Ö₂: ÖKK öğretmene rehberlik ederek yaratıcılıklarını ortaya koymalarını sağlamaktan çok öğrencilere belli soru ve uygulama formlarını uygulamasını sağlamak amaçlanmıştır. Bu da öğretmeni fotokopiye yönelten ve çok süre gerektiren uygulamalardır [2].</i>	<i>Öğretmenin inisiyatif kullanma yeterliği</i>
<i>Ö₃: Bunda öğretmenin ÖKK'na ne derece bağımlı olduğuyla açıklanabileceğini düşünüyorum. Eğer öğretmen her adımda ÖKK'na başvuruyorsa olumlu katkı sağladığını söyleyemem [3].</i>	<i>ÖKK'nın kullanımına duyulan ihtiyaç</i>
<i>Ö_{5, 6, 7, 9, 10, 11}: Olumlu katkı sağladığını düşünüyorum [4].</i>	
<i>Ö₈: Her pozitif amaçlı kaynak kitabı gibi ÖKK'nın da eğitimin niteliğine az da olsa olumlu katkıları mutlaka vardır. Ancak ÖKK uygulamasının mesleğe yeni başlamış öğretmenler için geçici bir süre etkili olacağını düşünüyorum [5].</i>	

Verileri belirlenen kod ve temalara göre tanımlama ve yorumlama

Tablo 5'te de görülebileceği gibi görüşüne başvuru alan öğretmenlerde biri kılavuz kitaplarının verilen eğitimin niteliğine olumlu katkı sağlamadığını; bir diğeri, öğretmene rehberlik ederek yaratıcılıklarını ortaya koymalarını sağlamaktan ve rehberlik işlevi görmekten çok, uzun süre gerektiren farklı uygulamalara yönelttiğini ifade etmiştir [2]. Öğretmenlerden sekizi ise kılavuz kitapların eğitimin niteliğine olumlu katkı sağladığı yönünde görüş belirtmiştir. Bir öğretmen ise kılavuz kitaplarının işlevselliği öğretmenin inisiyatif kullanma yeterliği ile ilgili olduğunu belirtirken [3]; bir öğretmen de ÖKK uygulamasının mesleğe yeni başlamış öğretmenler için geçici bir süre etkili olacağını düşündüğünü [5] belirtmiştir.

Tablo 6: ÖKK'nın hazırlanış formatı ve içeriği ile ilgili görüşler

<i>A₂: Öğretmen Kılavuz Kitaplarının hazırlanış formatı ve içeriğinin bu derece açık ve ayrıntılı biçimde öğretmeni yönlendirmesi ne derece doğrudur? (Sonda: Öğretmen Kılavuz Kitaplarının öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği, öğretmenleri hazırcılığa alıştırdığı vb. görüşlere katılıyor musunuz?)</i>	<i>Kodlayarak Temalandırma</i>
<i>Ö_{1, 11}: Öğretmeni sınırlandırdığına inanıyorum [1].</i>	
<i>Ö₃: ÖKK'nın öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği görüşüne kesinlikle katılıyorum. ÖKK öğretmene düşünme fırsatı vermiyor. Söyleyeceği sözler kadar her şey açık ve ayrıntılı bir şekilde verilmiş. Bu da öğretmene, 'Ben sana her şeyi söylerim, sen rahat ol!' mesajını veriyor. ÖKK sadece meslek hayatına yeni başlayan öğretmenler tarafından kullanılsa daha yararlı olur diye düşünüyorum [2].</i>	<i>ÖKK'nın içerik özellikleri</i>
<i>Ö_{4, 6}: ÖKK'nın bu şekilde açık ve ayrıntılı olması, öğretmeni yönlendirmesi doğru değil. Öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği, hazırcılığa alıştırdığı görüşüne katılıyorum. Öğretmen, 'Kitapta hepsi yazıyor, yeni bir şeyler yapmama gerek yok, bunları yapmam yeter.' diye düşünebilir. Bu tarz kitapların öğretmen için amaç değil, araç olması gerekir. ÖKK'na bağlı kalıp aynen uygulamak doğru değil. Fakat yeni atanan bir öğretmene yardımcı olacağını düşünüyorum. [3].</i>	<i>ÖKK'nda yönlendirme</i>
<i>Ö_{5, 7, 10}: ÖKK'nın öğretmeni körelttiği görüşüne katılmıyorum. Ayrıntılı açıklaması bize bir bakış açısı daha sunuyor. Öğrenci seviyesine göre benzer veya değişik etkinlikler de yapıyoruz. Örneklere daha fazlasını ekleyebilirsiniz. Bazen yapmadan geçtiğimiz de oluyor [4].</i>	<i>Kılavuz kitaplarının temel işlevi</i>
<i>Ö₈: ÖKK'nın bu derece açık ve ayrıntılı biçimde öğretmeni yönlendirmesinin öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği, hazırcılığa alıştırdığı görüşüne kesinlikle katılıyorum. Bu öğretmeni kara cahil yerine koyarak 'Öğretmenim, şimdi burada şu çalışmayı yapacaksın, sunu soracaksın, şunu kazandıracaksın...' tarzındaki ifadeler neleri yapacağını bilen bir öğretmen için kabul edilemez bir durumdur. [5].</i>	<i>Öğretmenlerin sürecin akışını belirleme ve yön verme yeterliği</i>
<i>Ö₉: Özellikle işe yeni başlamış öğretmenler için faydalı ve gerekli bir uygulama. Kılavuz kitaba bağlı kalmak öğretmenin tercihine bağlı olduğu için yaratıcılığı etkilemez [6].</i>	
<i>Ö₁₂: Öğretmeni yönlendirmek gibi bir ifadeyi kabul etmiyorum. Sonuçta kaynaklar her zaman araçtır. Kılavuz kitabın her sözü söylediğini, söyleyecek söz bırakmadığını düşünüyorum. Bu kadar açık ve ayrıntılı hazırlanmış bir kitap ders saatleriyle tezat oluşturmaktadır [7].</i>	

Verileri belirlenen kod ve temalara göre tanımlama ve yorumlama

Görüşüne başvuru alan öğretmenlerin çoğuna göre ÖKK' içerik özellikleri bakımından öğretmene yardımcı olma, öğrenmeyi kolaylaştırma, yöntem ve tekniklerle ilgili ipuçları içerme vb. açılardan yönlendirme gibi önemli bir işlev gören yardımcı kaynak olmaktan çok, öğretmenlerin hangi aşamada ne tür çalışmalarını yapacağını, hangi örnekleri vereceğini, hangi soruları soracağını... açık açık yazan bir

kaynak hüviyetindedir. Tablo 6’da da görülebileceği gibi (Ö_{1, 3, 4, 6, 8} kodlu) öğretmenler, ÖKK’nın bu derece açık ve ayrıntılı biçimde öğretmeni yönlendirmesinin öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği, hazırcılığa alıştırdığı görüşündedirler. Öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecine yön verme ve dersin akışını belirleme yeterliği göstermeleri bakımından kılavuz kitapların içeriği büyük önem taşımaktadır. Bir öğretmen, kılavuz kitabın her sözü söylediğini, söyleyecek söz bırakmadığını, bu kadar açık ve ayrıntılı hazırlanmış bir kitabın yapılmasını istediklerinin mevcut ders saatiyle tezat oluşturduğunu [7] ifade etmiştir.

Tablo 7: Öğrenme ve öğretme sürecinde ÖKK’na başvurma sıklığı

A ₃ : Türkçe öğretimi uygulamalarınız sırasında <i>Öğretmen Kılavuz Kitaplarına</i> ne sıklıkla başvurduğunuz? Zaman zaman Türkçe Öğretim Programına da başvurduğunuz oluyor mu? (Sonda: Her metnin işlenişine yapılan hazırlık sırasında, hep yanımda taşıyarak sürecin her aşamasında veya program ve kılavuz kitaba hiç başvurmam... vb.)	<i>Kodlayarak Temalandırma</i>
Ö ₁ : Uygulamada çok nadir faydalaniyorum [1].	
Ö ₂ : Öğretmen kanun hükmü gibi kılavuzlara bağlı kalırsa sıkıntı yaşanır. Etkinliklerde seçme zorunluluğu vardır. Yine öğretmen kendi yaratıcılığıyla ek etkinlikler yaptırabilir [2].	<i>Planlamayı kılavuz eşiğinde yapma</i>
Ö ₃ : Derste öğretmene kılavuz kitabı değil kendisi söz sahibi olmalı. Kılavuz kitabı tamamen bir kenara atmam ama her zaman da tıpa tıp onun yolundan gitmem [3].	<i>Zaman ve zemine göre etkinlikler düzenleme</i>
Ö _{5, 10} : Kılavuz kitaba etkinliğin birçok aşamasında genelde başvurup bağlı kalıyoruz. Ancak hazırlık çalışmalarının her aşamasında ve alternatif etkinliklerde –zamanı fazla aldığından- adım adım takip edemiyoruz [4].	
Ö ₆ : Metin hazırlık aşamasında yine de yanımda bulundururum [5].	
Ö _{7, 9, 11, 12} : ÖKK’na her ders, her metinde ve metnin her aşamasında başvurur, kılavuz kitap önderliğinde ders işlerim. Bazen sınıf düzeyine uygun olamadığı zaman ekleme ve değişiklikler yaparım [6].	<i>Kılavuz kitaba başvurma zamanı</i>
Ö ₈ : ÖKK’na metnin işlenişine hazırlık aşamasında sadece okuma metinlerinden yararlanmak amacıyla bakıyorum [7].	

Verileri belirlenen kod ve temalara göre tanımlama ve yorumlama

Tablo 7’de de görülebileceği gibi öğretmenler, çok nadir faydalaniyorum [1]; öğretmen kılavuzlara kanun hükmü gibi bağlı kalırsa sıkıntı yaşanır [2]; derste kılavuz kitabı değil öğretmenin kendisi söz sahibi olmalı [3]; şeklindeki görüşleriyle dört öğretmenin kılavuz kitaplara sıklıkla başvurmadıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanında etkinliğin birçok aşamasında kılavuz kitaba başvurup bağlı kalıyoruz [4]; metin hazırlık aşamasında yine de yanımda bulundururum [5]; ÖKK’na her ders, her metinde ve metnin her aşamasında başvururum [6]; metnin işlenişine hazırlık aşamasında sadece okuma metinlerinden yararlanmak amacıyla bakıyorum [7] gibi görüş belirten sekiz öğretmenin kılavuz kitaplara zaman zaman ya da sürekli başvurdukları anlaşılmaktadır.

Tablo 8: ÖKK’nın amaca hizmet edip etmediği; işlevini yerine getirip getirmediğiyle ilgili görüşler

A ₄ : Kendinizin ve zümre arkadaşlarınızın uygulamalarını göz önünde tutarak <i>Öğretmen Kılavuz Kitaplarının</i> amaca hizmet edip etmediği, işlevini yerine getirip getirmediği konusunda neler söylersiniz? <i>Öğretmen Kılavuz Kitapları</i> olmasa Öğrenci Çalışma Kitabı ve Ders kitabının amacına ve anlamına uygun bir şekilde kullanılabileceği konusundaki düşünceleriniz nelerdir?	<i>Kodlayarak Temalandırma</i>
Ö ₁ : Amaca uygun kullanılmıyor [1].	<i>Kılavuz kitaba belli bir amaçla bakma</i>
Ö ₂ : Eski tip konu anlatımı yönteminde uyguladığımız konu bütünlüğü şu an uygulanmakta güçlükler doğurmakta. Çünkü dil bilgisine bütüncül gözle bakılmakta, bu da öğrencilerin bilgi transferi yapmasını zorlaştırmaktadır [2].	<i>Bütünlük ilkesi</i>
Ö ₃ : ÖKK, ÖÇK ve DK’nın amaca hizmet etmediğini düşünüyorum. Etkinliklerin çoğu seviyenin çok altında olduğu için öğrenciler sıkılıyorlar. Bazı yazı çalışmaları için bırakılan alan yetersiz, öğrenciyse, ‘Bir-iki cümle yazsan yeter.’ mesajını veriyor. Öğretmen ÖKK’na can simidi sarılmazsa, ÖÇK ve DK’ndaki eksiklikleri farklı şekilde tamamlayabilir [3].	<i>Kaynaklar arasında eşgüdüm</i>
Ö _{5, 7, 9} : ÖKK’nın amaca hizmet ettiğini, işlevsel kullanıldığını düşünüyorum. Öğretimde birlik sağlaması açısından yararlı buluyorum. Kılavuz kitap olmasa DK ve ÖÇK eksik kalır, daha ayrıntılı hazırlanması gerekir. Kılavuz kitap sonuçta kılavuzluk ediyor, dahası öğretmene bağlı [4].	<i>Türkçe kitap setinin seviyeye uygunluğu Öğrencilerin etkinliklere katılma özendirme</i>
Ö ₆ : ÖKK’nın yararı var. Ancak, DK’ndaki bazı metinler sıkıcı (seçici değil). ÖÇK’ndaki bazı etkinlikler gereksiz ve amacı belli değil [5].	
Ö _{8, 10} : ÖKK’na gerek olmadığını düşünüyorum. Kılavuz kitapların kılavuzluk yaptığı DK metinleri ve ÖÇK etkinliklerinin yeterli ve uygun olmadığı görüşündeyim. Bu kitapların öğrencilerin zihinsel, duygusal, toplumsal, ahlaki ve dilsel beceriler konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum [6].	
Ö ₁₁ : ÖKK ders öncesi muhakkak gözden geçirilmeli. Devlet okullarında öğrenci mevcudunun fazla olması ve teknik alt yapının yetersiz oluşu ÖKK’ndaki bütün etkinliklerin gereği gibi yapılamamasına neden oluyor. Bazı etkinlikler de ilköğretim birinci kademesine göre hazırlandığı için öğrenciler tarafından hoş karşılanmıyor ve yapmamayı tercih ediyoruz (Örnek: 6. Sınıf Hece Düşmesi etkinliği...) [7].	<i>Kılavuz, ders ve çalışma kitabının uyum ve yeterliği</i>
Ö ₁₂ : Kılavuz kitapların amaca uygun düzenlenmiş kitaplar olduğunu düşünüyorum. Özellikle mesleğe yeni adım atan öğretmenler için ders işlemede önemli bir rehber olarak görüyorum [8].	<i>Etkinliklerin seviyeye uygunluğu</i>

Verileri belirlenen kod ve temalara göre tanımlama ve yorumlama

Tablo 8'de de görülebileceği gibi, görüşüne başvuru alan öğretmenlerden altısı kılavuz kitapların kullanımını konusunda olumsuz görüşe sahip. Onlara göre, ÖKK amaca uygun kullanılmıyor [¹]; ÖKK, ÖÇK ve DK'nın amaca hizmet etmiyor [³]; ÖKK'nın yararı var. Ancak, DK'ndaki bazı metinler sıkıcı (seçici değil). ÖÇK'ndaki bazı etkinlikler gereksiz ve amacı belli değil [³]; ÖKK'na gerek olmadığı gibi kılavuz kitapların kılavuzluk yaptığı DK metinleri ve ÖÇK etkinlikleri yeterli ve uygun değil [⁶]; ÖKK ders öncesi muhakkak gözden geçirilmeli. Bazı etkinlikler ilköğretim birinci kademesine göre hazırlandığı için öğrenciler tarafından hoş karşılanmıyor ve yapmamayı tercih ediyoruz [⁷]. Görüşüne başvuru alan dört öğretmen, ÖKK'nın amaca hizmet ettiğini, işlevsel kullanıldığını düşünmekte ve öğretimde birlik sağlaması açısından yararlı bulmaktadırlar. Kılavuz kitap olmasa DK ve ÖÇK eksik kalır, daha ayrıntılı hazırlanması gerekir. Kılavuz kitap sonuçta kılavuzluk ediyor, dahası öğretmene bağlı [⁴] demektirler. Görüşüne başvuru alan öğretmenlerden birinin 'Eski tip konu anlatımı yönteminde uyguladığımız konu bütünlüğü şu an uygulanmakta güçlükler doğurmaktadır. Çünkü dil bilgisine bütüncül gözle bakılmakta, bu da öğrencilerin bilgi transferi yapmasını zorlaştırmaktadır [²].' şeklinde görüş belirtmesi manidar bulunmuştur.

6. Tartışma ve Yorum

Öğretmen Kılavuz Kitapları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere yardımcı ve yol göstermesi amacıyla hazırlanmış kitaplardır. Kılavuz kitabın içeriği hazırlanırken öğrenciler için hazırlanan ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarına bağlı kalmış ve bunlarda yer alan etkinlikler ve bilgilere kılavuz kitapta da yer verilmiştir (Kulantaş, 2007, s. 54). Kılıç, farklı kaynaklardan (Çalık, 2001; Kılıç ve Seven, 2002) yaptığı alıntılar ışığında kılavuz kitapların işlevlerine yönelik olarak şöyle demektedir: Okulda yapılan öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan eğitim araçları arasında ders kitapları *tamamlayıcı öğretim materyalleri* arasında yer alır (2009, s. 297). Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir (Halis, 2002, s. 51). Bir ders kitabının bir de *öğretmen kılavuz kitabının* bulunması gereklidir. Öğretmenlerin ders öncesi hazırlık, planlama ve sınıf içi çalışmalarında ders kitabını doğru ve verimli kullanabilmeleri için kılavuz kitapları gereklidir. Kılavuz kitaplar, öğretmenin yapacağı etkinlikleri, bunların sırasını, nasıl yapılacağını göstererek daha kısa zamanda öğrenciye rehberlik edilmesini kolaylaştırır (Kılıç, 2009, s. 297). Ders kitaplarının işlevini yerine getirmesinde bu kitapların uygulanmasına yönelik ipuçları içeren kılavuz kitapların yönlendiriciliğine başvurulması büyük önem taşımaktadır. Gerek işleniş gerekse değerlendirme aşamalarında kılavuz kitabından hareketle çalışmalara yön verme, etkinlikleri biçimlendirme ya da öğrenci edinimlerini ölçme amacıyla kılavuz kitaba başvurulur (Göçer, 2008, s. 200). Ancak, öğretmenler, kılavuz kitapta önerilen etkinliklerin birbirinin aynısı olmasından dolayı sıkıcı ve bıktırıcı olduğunu düşünmektedirler (Kulantaş, 2007, s. 252).

Coşkun (2008, s. 334-337), yaptığı bir çalışmada ilköğretim Türkçe öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının içerik özelliklerini incelemiştir. Coşkun, incelediği öğretmen kılavuz kitabında (Altıntaş ve Bursalıoğlu, 2006a) her temanın kazanımlar bölümünde öğrencilerin okuma, konuşma yazma ve dinleme becerilerini oluşturmalarına ve geliştirmelerine yönelik açıklamalarla, değişik dil bilgisi kurallarının öğretilmesine ilişkin açıklamalar bulunduğu hâlde davranışlarla ilgili hiçbir kazanım belirtilmemektedir. Öğrenci çalışma kitabındaki (Altıntaş ve Bursalıoğlu, 2006b) etkinlikler ise, kılavuz kitapta belirtilen kazanımların zıddına, dil becerilerin kazandırmaktan daha çok sözcük ve dil kurallarını öğretmeye hizmet etmektedir. Türkçe kitaplarının, sadece dil becerilerin geliştirmeye yönelik hazırlanmaları doğru değildir, amaçlardan biri de davranış oluşturma ve olgunlaştırmaya yönelik olması ve söz konusu hedeflenen davranışlar kazanımlar bölümünde belirtilmelidir.

Durukan, yaptığı araştırmasında kılavuz kitaplarla ilgili olarak şu sonuçlar sıralanmıştır: Kılavuz kitaplarda okuma alışkanlığının kazanılması yönünde yeterli uygulama yer almamıştır. Öğrencilerin kendilerini sözlü olarak ifade etmelerine yönelik uygulamalar, metinden ya da günlük yaşamdan hareketle konuşmaya veya tartışmaya ilişkin kılavuz kitaplardaki yönlendirmelere ve sorulara dayanmaktadır (2008, s. 105-106).

Erdoğan, yaptığı bir çalışmada incelediği kılavuz kitapta alan bilgisi ve mesleki formasyonla ilgili doğrudan bilgi verilmesi de bazı aşamalarda buna yönelik olarak açıklama ve yönlendirmelerin yapıldığını ve öğretmen kılavuz kitabının bu açıdan kısmen yeterli olduğunu söylebileceğini belirtmektedir (2007, s. 169). Yönlendirme ile ilgili olarak yapılan bir başka çalışmada şu görüşlere yer verilmektedir: Kılavuz kitaplardaki yönlendirmelerde yer alan teknikler hakkında bilgi ve örnekler verilerek öğretmenlerin de bu yöntem ve tekniklerin işleyişinden haberdar olmaları sağlanmalıdır.

Örneğin, kılavuz kitapta öğretmenlerden bir konuşma veya yazma yönteminin kullanılması isteniyorsa, o yöntemin nasıl uygulanacağı bir örnekle beraber açıklanmalı ve böylece öğretmenin uygulama hakkında bilgi sahibi olması sağlanarak yöntemi verimli biçimde uygulaması kolaylaştırılmalıdır (Durukan, 2008, s. 109). Buna koşut olarak, bir başka araştırma sonucuna göre ise, öğretmenler, kılavuz kitabın öğretmenlere yönelik rehber ilke ve yönergeler ile önerilen strateji, yöntem ve tekniklerle ilgili açıklamaların yetersiz olduğu görüşündedirler (Kulantaş, 2007, s. 250). Ancak, araştırmamız kapsamında görüşüne başvuru alan öğretmenlerin yarısından fazlası (bk. Tablo 6) kılavuz kitaplarında, kendilerinin yapacakları etkinliklerin sırasını, nasıl yapılacağını vb. durumlardaki açıklamalarını ayrı ayrı ve açık seçik belirtilmesinin doğru olmadığı görüşündedirler. Kılavuz kitapları, literatürde, bazı yönlendirici bilgileri içeren ek kaynak olarak açıklanmaktadır. Ancak, söz konusu kitapların uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlerin bu kadar açık ve ayrıntılı olmaması gerektiği şeklindeki görüşlerinin de dikkate alınması gerekmektedir.

Görüşüne başvuru alan öğretmenlerin çoğu ÖKK'nın içeriğinin öğretmenlerin hangi aşamada ne tür etkinlikleri gerçekleştirebileceğine, hangi soruları soracağına, hangi örnekleri vereceğine kadar süreçte yapılacakları açık açık yazmaktan ibaret olduğu görüşündedirler. Süreçteki çalışmalara yönelik olarak bu kadar açık, ayrıntılı ve basit yönlendirmelerin yapılması, uygulamada öğretmenleri hazırcılığa itmekte, onları sınırlandırmakta ve yaratıcılıklarını köreltmektedir. Örneğin aşağıda verilen örneklerde yapılması istenenler zaten öğrenme ve öğretme sürecinin bir parçası olarak öğretmenler tarafından yerine getirilmesi gereken çalışmalardır. Altan vd.'nin hazırladığı ÖKK'nda 'Aşağıdaki soruları da sorarak konuşmayı yönlendiriniz., Öğrencilerinize ÖÇK'ndaki resimleri gösterdikten sonra şu soruları yöneltiniz., Öğrencilerinizi metne hazırlamak ve ön bilgilerini harekete geçirmek için onlara aşağıdaki oyunu oynatınız...' gibi açıklamalar sıklıkla göze çarpmakta, benzer yönlendirmelerle öğretmeni sınırlandırmaktadır (2008, s. 76, 88, 96, 151). İncelenen diğer ÖKK'nda da durum farklı değildir: 'Öğrencilerinize metni bir kez okuyunuz., Öğrencilerinize, yazma etkinliğine başlamadan önce aşağıdaki soruları yöneltiniz., Uygulama yapmadan önce aşağıdaki açıklamaları yapınız., Öğrencilerinizi bu bölümün sonundaki ölçekle değerlendiriniz...' (Altıntaş ve Bursalioğlu, 2006a, s. 78, 129, 197). Tablo 6'da da görülebileceği gibi (Ö₁, 3, 4, 6, 8 kodlu) öğretmenler, ÖKK'nın bu yapısıyla öğretmenlerin yaratıcılıklarını körelttiği, hazırcılığa alıştırdığı görüşündedirler. Bu durum, Kulantaş'ın araştırmasında ulaştığı sonuçla benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmanın sonucuna göre, öğretmenler, kılavuz kitabın kendilerini sınırlandırdığı ve yaratıcılıklarını azalttığı görüşündedirler (2007, s. 250). Nitekim kılavuz kitaplardaki her metinle ilgili işleyiş sürecinde derse ve metne hazırlık, okuma-anlama, konuşma, yazma, dil bilgisi alanlarına yönelik çalışmalar kapsamında nelerin, nasıl yapılacağını anlattığını görmek için kılavuz kitabın sadece bir metniyle ilgili bölümüne (Altan vd., 2008, s. 66-71; Altıntaş ve Bursalioğlu, 2006a, s. 119-124) bakılması yeterli olacaktır.

Tablo 7'de de görülebileceği gibi öğretmenlerin çoğu sürecin belli bir aşamasında da olsa kılavuz kitaplara başvurmaktalardır. Dört öğretmen (Ö₅, 7, 9, 10, 11, 12 kodlu öğretmenler) ise ÖKK'na hemen hemen her ders, her metinde ve metnin her aşamasında başvurduğunu [⁶] belirtmektedir. Örneklemimizdeki Ö₁, 2, 3, 6, 8 kodlu öğretmenler kılavuz kitaba nadiren başvurduklarını ifade etmektedirler. Şu hâlde öğretmenlerin tamamı şu veya bu şekilde kılavuz kitaplara başvurmaktadır. Bu durum Ceyhan ve Yiğit'in (2004, s. 68), 'Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin yeni yaklaşım ve yöntemler getiren kitaplara birlikte bunları açıklayan, amaçlarını gösteren, uygulanacak teknik ve yöntemler konusunda bilgi veren kitaplara ihtiyaçları vardır.' şeklindeki görüşüne uygun bir davranış olduğu söylenebilir. Kılıç, öğretmen adaylarının en çok hangi derste öğretmen kılavuz kitaplarına ihtiyaç duyacakları konusunda yaptığı bir araştırmada % 27 oranla Türkçe en yüksek ikinci sırada yer aldığını (2009, s. 300) belirtmektedir. Ancak, Karamustafaoğlu, kılavuz kitapların kullanımı ile ilgili yaptığı bir araştırmada öğretmenlere kılavuz kitaplardan faydalanıp faydalanmadıklarını sorduğunu ve 15 ölçütten oluşan anketinde 'Kılavuz kitaplardan faydalanıyorum.' maddesinin 3,56 ile en düşük ikinci puan olduğunu belirtmektedir (2006, s. 94).

Tablo 8'de de görülebileceği gibi görüşüne başvuru alan üç öğretmen, ÖKK'nın amaca hizmet ettiğini, işlevsel kullanıldığını düşünmekte ve öğretimde birlik sağlama açısından yararlı bulmaktadır. Kılavuz kitapların yönlendiricilik durumu, bazı metinlerin sıkıcı (seçici değil) olması, ÖÇK'ndaki bazı etkinlikler gereksiz ve amacının belli olmaması, öğretmenlerin ÖKK'na gerek olmadığı gibi bir algıya sahip olmaları, kılavuz kitapların kılavuzluk yaptığı DK metinleri ve ÖÇK etkinlikleri yeterli ve uygun olmaması, bazı etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olmaması... gibi sebeplerden dolayı öğretmenlerin yarısından fazlası kılavuz kitapların kullanımı ve amacına hizmet edip etmediği konusunda olumsuz görüşe sahiptir. Öğretmenlerin kılavuz kitapların amacına hizmet edip etmediği konusundaki bu denli olumsuz

görüŖe sahip olmalarının neredeyse tamamına yakınının kılavuz kitabın yönlendiriciliğine başvurduğunu söylemesi düşündürücüdür.

7. Sonuç ve Öneriler

7. 1. Sonuçlar

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okullarında Okutulacak Ders Kitaplarının Yarışma Yoluyla Hazırlanmasına İlişkin Şartname'de öğretmen kılavuz kitabı, ilgili öğretim programında yer alan hedef ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştıırma, okuma olanakları ve diğeri etkinlikleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan eser (MEB, 2006) olarak nitelendirilmiştir. Ancak kılavuz kitaplar, öğretmenlere ufuk açarak onların bulunulan okul ve çevre imkânları doğrultusunda öğrencilerine yeni ve farklı öğrenme ortamları oluşturmalarında işlevsel olmayan bir yapı arz etmektedir. Yapılacak çalışmalarla ilgili o kadar ayrıntılı yönergeler verilmiştir ki öğretmenler kılavuzda verilenleri uygulamaktan öteye geçememekte, yaratıcılıklarını gösterememektedirler. Oysa öğretmen kılavuz kitaplarının temel işlevi, öğretmenlere örnek çalışmalar göstererek rehberlik etmesi, bundan hareketle konunun içeriğine, öğrencilerin beklentilerine, okul ve çevre imkânları da dikkate alınarak daha farklı, daha özgün etkinliklere yönelmesidir. Okullarda öğretmenler, kılavuz kitapta olanları harfiyen uygulamaktan öte gidememekte, özgün etkinlikler yerine verilen çalışmayı temel hedefmiş gibi uygulamaktadırlar. Bu ise öğretmenleri uygulamalarında monotonluğa itmekte ve süreçte yaratıcılıklarını köreltmektedir.

Öğretmen kılavuz kitapları, sürecin her aşamasında etkinliklerin nasıl yapılacağına dair açık ve ayrıntılı yönlendirme içermektedir. Ancak, gerçekleştirilmesini istediği etkinlikler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alacak şekilde seçenekli değildir. Her tema ve temalardaki her metinle paralel olarak öğrenci çalışma kitabında yapılması istenilen etkinliklerin neredeyse birbirinin aynısı olduğu, farklı dilsel ve zihinsel becerileri geliştirecek zenginlik ve içerikte olmadığı söylenebilir.

GörüŖüne başvuru alan öğretmenlerden birinin 'Eski tip konu anlatımı yönteminde uyguladığımız konu bütünlüğü Ŗu an uygulanmakta güçlükler doğurmakta. Çünkü dil bilgisine bütüncül gözle bakılmakta, bu da öğrencilerin bilgi transferi yapmasını zorlaştırmaktadır [2].' şeklinde görüş belirtmesi de manidar bulunmuştur. Bu öğretmenin uygulanmakta olan programın felsefesi ve içeriği konusunda bilgi sahibi olmadığı, hâlâ geleneksel öğretim anlayışında olduğu anlaşılmaktadır.

7. 2. Öneriler

Hazırlanan öğretmen kılavuz kitaplarında alternatif etkinlikler, yerinde uyarı ve yönlendirmeler, farklı eğitim ortamlarında uygulanabilecek değişik öneriler verilerek öğretmeni özgünlüğe özendirmeli, yaratıcılıklarını tetiklemelidir.

Kılavuz kitaplarının kullanımı uygulamasında sınırlandırmaya gidilmeli; mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin birkaç yıl kullanmaları istenmeli, belli bir kıdeme ulaşan öğretmenlere kılavuz kitap verilmemelidir.

Kılavuz kitap uygulamasının yararına inanılıyor ve muhakkak devam ettirilmek isteniyorsa, kitapların içerikleri gözden geçirilmeli, yeni bir anlayış ve formatta hazırlanmalıdır. Kılavuz kitapların her metinde tekrar eden detaylı açıklamalarla öğretmenleri ayrıntılı bir biçimde gereksiz yere yönlendirmemelidir. Öğretmen kılavuz kitapları, öğretmene hangi adımda ne tür bir çalışma yapacağına, hangi soruyu soracağına... dair ayrıntılı yönlendirme yapmayan, genel ifadelerin yer aldığı, etkinliklere yönelik açık uçlu yönerge ve yönlendirmelerin bulunduğu rehber kitap niteliği kazandırılmalıdır. Rehber kitaplarda her metin türünün ilk işlenişinde detaylı yönerge ve yönlendirmeler verilmeli, sonraki metin işlenişlerinde aynı ifadelerin tekrarından çok açık uçlu ifadelerle öğretmene hareket serbestisi sağlanmalı, farklı etkinliklerle kendi yaratıcılıklarını sergilemelerinin ortamı oluşturulmalıdır.

Kılavuz kitapları, öğretmenlerin süreçte etkinliklerini gerçekleştirilirken bulunulan okul ve çevrenin özellikleri, öğrencilerinin algı, ilgi, ihtiyaç ve beklentileri, işlenmekte olan konunun içeriği vb. değişkenlere göre hareket edebilecekleri esnek bir yapıda sunulmalıdır. Bu içeriğe sahip olan kılavuz kitabı yardımıyla öğretmenler, özgün etkinlikler üretmek öğrencilerinin üst düzey dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerinin gelişmesine zemin oluşturacak çalışmalar gerçekleştirebileceklerdir. Aksi takdirde mevcut kılavuz kitapları, öğretmenleri sınırlandıracak, yaratıcılıklarını köreltecek ve onları tembelleğe alıştıracaktır.

Kitap setinin daha etkin bir şekilde kullanabilmesi için meslek öncesi eğitim sürecinde olduğu gibi hizmet içi eğitim çalışmalarına da önem verilmelidir. Bu kapsamda, eğitim fakültelerinde okumakta olan öğretmen adaylarının, okullarda yaptıkları öğretmenlik uygulamalarında ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının içerik özelliklerine göre ders işlemlerine daha fazla önem verilmelidir. Düzenlenecek hizmet içi etkinlikleriyle meslekteki öğretmenlerin de bu konuda bilgilendirilmeleri, birbirlerinden bilgi ve tecrübe transferi yapmalarının ortamları oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTAN, Abdulkadir; ARHAN, Serdar; BAŞAR, Sema; ÖZAYKUT, Songül; ÖZTÜRKER, Gülderen; YILMAZ, Derya ve YÜKSEL, Yavuz (2008). *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: MEB Yayınları.
- ALTINTAŞ, Güldane ve BURSALIOĞLU, Yeliz (2006a). *İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 6*, Ankara: Özgün Yayıncılık.
- ALTINTAŞ, Güldane ve BURSALIOĞLU, Yeliz (2006b). *İlköğretim Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı 6*, Ankara: Özgün Yayıncılık.
- CEYHAN, Erdal ve YİĞİT, Birol (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- COŞKUN, M. Volkan (2008). Yapılandırmacı Yaklaşım Çerçevesinde İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabında Strateji, *XVI Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Tokat, Bildiriler Kitabı, s. 334-337.
- DURUKAN, Erhan (2008). Türkçe Dersi Öğretim Programının (6-8. Sınıflar) Hedef ve Kazanımları Doğrultusunda 7. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERDOĞAN, Tolga (2007). İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşımına Uygunluğu. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14, 163-172.
- GÖÇER, Ali (2008). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 1, 197-210.
- HALİS, İsa (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Nobel Yayınları.
- KARAMUSTAFAOĞLU, Orhan (2006). Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanma Düzeyleri. *Bayburt Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 90-101.
- KILIÇ, Abdurrahman (2009). İlköğretim Birinci Kademe Derslerinde Öğretmen Kılavuzuna Duyulan İhtiyaç ve İçeriği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 295-309.
- KULANTAŞ, Nazike (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Ders ve Öğrenci Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB (2005). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2006). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okullarında Okutulacak Ders Kitaplarının Yarışma Yoluyla Hazırlanmasına İlişkin Şartname, <http://ttkb.meb.gov.tr> (İnternet erişim tarihi: 11 Aralık 2009).
- PUNCH, Keith, F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çevirenler: D. Bayrak, B. Aslan ve Z. Akyüz), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- TED (2009). Öğretmen Yeterlikleri - Özet Rapor. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.